

Управління освіти, молоді і спорту Коломийської райдержадміністрації
Отинійська загальноосвітня школа І-ІІІ ст.

ЗАСІДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ РАДИ

Роль предмету
«Основи християнської етики»
у формуванні моральних цінностей
особистості

П і д г о т у в а л а
заступник директора з НВР
ЦЮРАК Оксана Дмитрівна

с.м.т. Отинія
2018 р.

Людина, як усе живе на світі, покликана до життя. Вона призначена бути в цьому світі, панувати над усім тим творінням, що їй подарував Господь, але головною метою життя людини на цьому світі є навчитися любити, робити добро. Згідно із Божим задумом, людина створена як особа суспільна, призначена жити у тісному зв'язку з іншими людьми. Від самого народження ми опиняємося у спільноті інших людей і постійно відчуваємо на собі їхню опіку та внутрішній обов'язок певного ставлення до них. Допомога, порада, співчуття, підтримка завжди нам потрібні, і ми повинні віддавати це тим, хто нас оточує. Та жити у гармонії з людьми, самим собою може лише духовно багата, високоморальна людина. Тому в усі часи людство приділяло особливу увагу вихованню молодого покоління. Адже від того, яким буде підростаюче покоління, залежить доля кожного народу, держави.

Виховання молоді – спільна турбота родини, школи, церкви. Якщо говорити про шкільне виховання, то певних успіхів у формуванні гармонійних, духовно зрілих особистостей можна досягти на уроках християнської етики, навчаючи дітей основних правд та виховуючи їх на засадах християнської моралі. Адже християнство вчить нас і подає нам яскравий приклад того, якою повинна бути кожна людина, як і за якими законами вона має жити у цьому світі, щоб залишити помітний слід після себе та ще й заслужити собі нагороду у вічності. Відомий педагог К.Ушинський писав: «Є тільки один ідеал довершеності, перед яким схиляються усі народи, це ідеал, що його нам дає християнство. Усе, чим людина може і повинна бути, виражено цілком у божественному вченні, і вихованню залишається тільки, раніше всього і в основу всього, вкоренити вічні істини християнства. Воно дає життя і вказує вищу мету всякому вихованню, воно і повинно служити для виховання кожного

народу джерелом усякого світла і всякої істини,.. за ним повинен прямувати розвиток кожної особистості і всяке справжнє виховання».

Успіх українського державотворення буде залежати насамперед від рівня духовного розвитку людини. Тому суттєву роль в цьому процесі мають відіграти естетичні і духовні начала, які пронизують усе життя людини, її працю, побут, відносини з людським оточенням. Естетичне і моральне виховання сприяє формуванню творчих здібностей особи і зміцненню її моральних позицій.

Дуже гарні слова сказав В.Сухомлинський про совість кожного учителя: «Учитель повинен знати і відчувати, що на його совісті – доля кожної дитини, що від його духовної культури та ідейного багатства залежить розум, здоров'я, щастя людини, яку виховує школа».

Впровадження викладання предметів духовно-морального спрямування («Основи християнської етики», «Християнська етика», «Основи православної культури» тощо) почалося в Україні з початку 90-х років минулого століття і за рішенням органів місцевого самоврядування набуло масового характеру у низці областей (Львівська, Тернопільська, Івано-Франківська, трохи пізніше Рівненська та деякі інші). З кінця 1990-х років церковна спільнота та батьківська громадськість почали ставити питання щодо доцільності забезпечення впровадження такого викладання на національному рівні.

Упродовж останніх десяти років питання викладання предметів духовно-морального виховання, забезпечення належного виховання підростаючого покоління залишаються у центрі уваги керівництва Держави. Наочним свідченням цього є підписання 2015 року Президентом України Указу «Про Стратегію національно-патріотичного

виховання дітей та молоді на 2016 - 2020 роки», яким затверджено відповідну Стратегію, в якій уперше на рівні указів Президента України впровадження навчальних дисциплін духовно-морального спрямування визначено основою формування особистості та підґрунтям для національно-патріотичного виховання.

Констатуючи, що брак духовності і моральності у суспільстві однією з актуальних для України проблем, Стратегія визначає духовно-моральне виховання є однією з основних складових національно-патріотичного виховання, а збереження та розвиток духовно-моральних цінностей Українського народу – однією з його підвалин.

Питання важливості забезпечення подальшого викладання предметів духовно-морального спрямування з метою забезпечення належного виховання дітей та підлітків були в центрі уваги і під час зустрічі Міністра освіти і науки України Л. М. Гриневич з Всеукраїнською Радою Церков і релігійних організацій, яка відбулася 17 червня 2016 р. Зокрема під час вказаної зустрічі, було вкотре наголошено на першочерговій важливості забезпечення виховання підростаючого покоління на засадах традиційних для України духовних і моральних цінностей, формування особистості майбутніх громадян на цих засадах, зокрема у контексті викликів у моральній сфері, що нині стоять перед нашим суспільством, підкреслено, що виховання дітей на традиційних моральних засадах сьогодні – це міцні родини, здорове суспільство і успішна держава завтра.

Курс «Основи християнської етики» у загальноосвітніх навчальних закладах Івано-Франківської області вивчається з 1992 року. Починаючи з 1992 року і дотепер, в області та й Україні загалом

накопичено значний досвід у вивченні курсів духовно-морального спрямування, який опирається на укладену Міністерством освіти і науки України нормативно-правову базу, за якою й відбувається викладання предмета (- наказ МОН України від 26.07.2005р. № 437 «Про вивчення у навчальних закладах факультативних курсів з етики віри та релігієзнавства»; рішення колегії МОН України від 29 червня 2006 року, - протокол № 8/1-2 «Про концептуальні засади вивчення в загальноосвітніх навчальних закладах предметів духовно-морального спрямування»;

- наказ МОН України від 31.10.2011р. № 1243 «Про основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів»;

- рішення Івано-Франківської обласної ради від 28.09.2012 р. № 660-17/2012 «Про викладання предмета «Основи християнської етики» в загальноосвітніх навчальних закладах області»

- та від 30.04.2014 р. № 1248-28/2014 «Про стан викладання суспільно-гуманітарних предметів та християнської етики в загальноосвітніх навчальних закладах області» / Лист Івано-Франківської облдержадміністрації від 07.04.2015 № 322/01-17/01/.

- лист Міністерства освіти і науки України від «Особливості вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2017/2018 навчальному році (Курси морально-духовного спрямування).»

Курс «Основи християнської етики» є дисципліною світоглядного спрямування, викладання якої сприяє вмінню школярів керуватися у своїй поведінці моральними нормами та цінностями, виявляти дружелюбність, ввічливість, повагу до батьків, любов до ближніх, толерантність і милосердя, відрізнити моральність і аморальність, дотримуватися етикетних норм у щоденному житті, здійснювати вибір у

складних життєвих ситуаціях, дізнаватися про духовне коріння української нації.

Метою, завданням предмету «Християнська етика» є:

- плекання духовності української нації;
- формування особи школяра на засадах християнської моралі;
- плекання доброти, людяності, милосердя, чесності, працьовитості;
- виховання духовно багаті особистості, яка б усвідомлювала свою відповідальність перед Богом, Батьківщиною, народом.

Християнська етика – це виховний процес, який є дією виховних чинників, в якій людина, спасенна Божою благодаттю, прямує до повноти особи і осягає її згідно з Божим покликанням.

Зміст програми пристосований до національної основи, в ній використаний педагогіко-виховний досвід українського народу, врахований його менталітет. У програмі відображенні традиційні для українців етичні проблеми, що піднімались ще з княжих часів і показані на виховному потенціалі українських святих.

Відповідно до річного плану роботи Отинійської ЗОШ I-III ст. протягом січня-березня 2018 року вивчалось питання «Стан викладання предмету «християнська етика» в школі». У процесі вивчення відвідано і проаналізовано 13 уроків і 2 позакласні заходи з християнської етики, проаналізовано стан ведення ділової документації (календарні і поурочні плани вчителів матеріали самоосвітньої роботи, класні журнали) та навчально-матеріальну базу викладання курсу.

У першу чергу роботу було спрямовано на вивчення позитивних сторін викладання цього навчального предмета, стану навчально-методичного та навчально-матеріального забезпечення шкільного курсу християнської етики, базовий рівень навчальних досягнень школярів.

Навчальний предмет «християнська етика» викладається у загальноосвітніх навчальних закладах району за чинними програмами: «Основи християнської етики» I-XI класи (Влад М.В., Жуковський В.М., Лахман Н.М., Добош Г., Голянчук Р.М. та інші).

Запровадженню курсу передувало анкетування батьків та їхні заяви щодо доцільності вивчення даного курсу учнями.

Навчальний предмет християнська етика читається у всіх 1-11 класах. Викладають курс: у початковій школі – 10 педагогів (Курчій Л.В., Василяшко Б.Д., Радик Л.В., Богак С.І., Юркевич Л.Й., Верещинська Л.Р., Хоміцька Н.Р., Тимчишин М.П., Кінаш Л.Р.), у 5-11 класах – 1 (Хоміцька І.І.).

Учителі мають добру фахову підготовку, обізнані із навчальною програмою з предмета, листами Міністерства освіти і науки України щодо викладання, критеріями оцінювання навчальних досягнень учнів, іншими офіційними документами, належно володіють методикою викладання, забезпечують засвоєння учнями знань передбачених програмою.

Усі педагоги постійно працюють над підвищенням свого методичного та фахового рівнів, цікавляться новинками психолого-педагогічної науки і намагаються використовувати ці досягнення в практичній діяльності. Дотримуються нормативів курсової підготовки та атестації.

Календарно-тематичне планування складене відповідно до діючих програм. У всіх педагогів простежується цілеспрямована робота з підготовки до уроків.

У системі роботи багато позитивних тенденцій, які проявляються у посиленні гуманістичної спрямованості викладання, вивчення і використання нетрадиційних форм та методів навчання. На уроках опрацьовуються такі фундаментальні категорії, як мораль, добро, совість.

Учитель Курчій Л.В. ефективно використовує такі методи, як робота в парах, мозковий штурм, творчі завдання, що активізують розумову діяльність учнів, сприяють підвищенню в них інтересу до навчання. Основними характерними якостями її роботи є пошук власного підходу до дієвого використання форм і методів, прийомів викладання, максимального врахування інтересів, нахилів школярів у процесі планування навчальної роботи. Знайомлячи першокласників з основними засадами християнської поведінки, вчителька формує уявлення дітей про багатогранність оточуючого світу, місце людини у світі, виховує бережливе ставлення до плодів Землі, щедро дарованих Богом, та повагу до людської праці. Уроки максимально інтегрує, опираючись на ті уміння і навички, які діти набули на уроках навчання грамоти, математики, основ здоров'я, мистецтва.

Цікавими є уроки вчителя Богак С.І. з використанням інтерактивних методик (інтегровані уроки, конкурси знавців-ерудитів, захисти малюнків). На високому рівні використовуються цим учителем наочність (портрети, малюнки, роздатковий матеріал), технічні засоби навчання. Відвідані уроки свідчать про те, що вчитель спонукає учнів до вираження особистого ставлення до проблем, що обговорюються.

Відчутною на її уроках є реалізація принципу індивідуалізації навчання. Працюючи зі Святим письмом, Світлана Іванівна ефективно використовує відеоматеріали, що робить процес навчання доступним і цікавим. Вчителька впродовж багатьох років працює над поповненням методичних папок розробками щодо проведення уроків «християнської етики». У 2008 році ділилась набутим досвідом з педагогами району.

Учитель Юркевич О.Й. проводить цілеспрямовану роботу з виділення основного із виучуваного матеріалу, його повторення безпосередньо на уроці, що певною мірою сприяє прогнозуванню навчальної діяльності на кінцевий результат. Леся Йосипівна ставить перед собою завдання розвивати вміння, навички, моделі поведінки, створює такі умови на уроках, щоб діти усвідомили цінності і принципи, на яких базується мораль суспільства і взаємини між людьми. Вчителька практикує слухання відповідної музики, малювання ілюстрацій до притч та різноманітних життєвих ситуацій, використовує відеоматеріали, що також сприяє зацікавленню предметом і поглиблює знання учнів. Виховує толерантність, любов до ближнього, відповідальне ставлення до дару життя.

Високою науково-методичною підготовкою проведення уроків, яскравою захоплюючою подачею навчального матеріалу, різноманітністю форм (робота в групах, рольові ігри, коло ідей), раціональністю використання кожної хвилини, достатнім рівнем активізації навчальної діяльності учнів, розвитком їхніх пізнавальних здібностей характеризується робота вчителя Хоміцької Н.Р. У процесі вивчення предмета вчитель приділяє увагу формуванню в учнів критичності мислення, культури мовлення, здійснює міжпредметні зв'язки з курсами української літератури, образотворчого та музичного

мистецтва, природознавства. Працюючи творчо, реалізує завдання прищеплення учням високих художніх смаків та виробленню в них ідейно-естетичних, гуманістичних ідеалів: вірність, співпереживання, доброзичливість, чесність. На уроках використовує наочність, інтерактивні вправи, інсценізації, індивідуальні повідомлення, інформаційно-комунікаційні технології.

Аналіз відвіданих уроків дозволяє зробити висновки про те, що вчитель Тимчишин М.П. у своїй діяльності кваліфіковано реалізує принципи доступності, систематичності, зв'язку теорії з практикою, вміло створює проблемні ситуації, використовує художні тексти. Вчитель спонукає учнів до вираження особистого ставлення до проблем, що обговорюються. Використовує знання з природознавства, щоб показати єдність законів природи та велич Того, хто підпорядкував її цим законам своєю могутньою силою. Ознайомлює учнів із християнськими моральними цінностями: істини, благочестя, добра, любові, краси, гідності, обов'язку, совісті, честі. Марія Петрівна будує навчально-виховний процес на засадах творчого співробітництва, з врахуванням думок школярів, виховує працьовитість, **відповідальність** за свої вчинки та вчинки товаришів.

Ретельно готується до уроків Василяшко Б.Д. Забезпечує умови для активної, творчої роботи дітей, створює проблемні ситуації, формулює необхідну систему умінь та навичок для успішного співжиття у людському суспільстві. Богдана Дмитрівна вчить дітей пізнавати дивосвіт, пізнавати себе, виховує прагнення пізнавати Бога. Її уроки завжди цікаві, змістовні, чітко й логічно побудовані.

Потрібно відмітити роботу вчителя Радик Л.В., активно використовує сучасні освітні методики і технології: інтерактивне

навчання, ІКТ. Багато уваги приділяє колективній творчій діяльності, розвитку мовлення, мислення та усвідомленої поведінки в суспільстві. Тісно співпрацює з батьками, тому що сім'я – це перша школа виховання, саме там діти проходять свої перші кроки. З її ініціативи створено Недільну школу при УПЦ КП.

Уроки Верещинської Л.Р. цікаві, чітко і логічно побудовані, насичені проблемно-пізнавальними завданнями, елементами самостійної творчості дітей. Учні готують кросворди, завдання на картках, добирають вірші. Учитель втілює методи активного та інтерактивного навчання. Навчає своїх вихованців бути добрими і цінувати життя. При вивченні предмета використовує комплексний підхід у використанні міжпредметних зв'язків.

Учитель Кінаш Л.Р. постійно удосконалює свій рівень педагогічної майстерності, працює над створенням атмосфери сприяння духовному зростанню особистості дитини завдяки впровадженню курсу «християнська етика». Багато уваги приділяє вивченню та аналізу текстів із Святого письма, використовує міжпредметні зв'язки.

Аналіз відвіданих уроків Хоміцької І.І. дозволяє зробити висновки про те, що вчитель у своїй діяльності кваліфіковано реалізує принципи доступності, систематичності, зв'язку теорії з практикою, вміло створює проблемні ситуації, використовує художні тексти. Ірина Іванівна на належному рівні готується до проведення уроків, продумує різноманітні форми подачі навчального матеріалу та його засвоєння (робота в групах, рольові ігри, підготовка і захист проектів), Її уроки відзначаються раціональністю використання кожної хвилини, достатнім рівнем активізації навчальної діяльності учнів, розвитком їхніх пізнавальних здібностей. Мета її уроків базується на біблійних заповідях, на

моделюванні життєвих ситуацій, що розкривається та узагальнюється у евристичних бесідах з учнями. На уроках учителька намагається створити духовну атмосферу християнського спілкування. На етапі актуалізації особистісного досвіду учнів враховуються їхні життєві пріоритети, емоційне налаштування.

Учителем Хоміцькою І.І. забезпечується наступність у засвоєнні учнями навчальних понять. Так, починаючи з 5 класу, приділяється увага засвоєнню таких етичних категорій, як мораль, добро, зло, честь, гідність, совість, милосердя. З 6 класу вчитель поглиблює вивчення етичних категорій в їх філософському сенсі, оперуючи такими поняттями, як моральні цінності людини і суспільства, цінність людського життя, духовність, ідеал, справедливість, правда тощо. Сучасна педагогіка вимагає від учнів виконання суспільних норм поведінки. Ірина Іванівна ж націлює їх на дотримання Божих Заповідей, які не суперечать, а є більш глибокими принципами, законами морального виховання, оскільки вони виховували і виховують ще з часів Мойсея. Намагається, щоб її педагогічна вимога співпадала з вимогою оточуючих, громадськості, а найбільше сім'ї. Починаючи з 5 класу вчителька більшу увагу (ніж це передбачено програмою початкової школи) приділяє вивченню Святого письма, зосереджує увагу дітей на пізнанні моральних принципів християнства. Навчальний матеріал старшої школи (9-11 класи) на формуванні морально-етичних цінностей дорослої людини: християнський життєвий вибір людини, моральні цінності у виборі професії, людина у суспільстві, молодь і християнська культура, морально-етичні основи християнської сім'ї, моральні підвалини життя християнської родини, сім'я у цивілізаційному вимірі,

суть християнського світогляду, християнство у релігійному просторі світу.

На своїх уроках Ірина Іванівна вдало використовує елементи різноманітних методичних посібників (ілюстрації, смислові частини біблійних притч, текстові матеріали, авторські тексти тощо, уривки художніх творів, афоризми, легенди, навчальні вислови, повчальні вислови мудреців різних часів та епох, відеоматеріали). Особливо до вподоби учням такий вид діяльності, як робота над спільним проектом: «Милосердя» (6 клас), «Дружба і товаришування» (9 клас), «Батьки і діти» (10 клас). Відвідані уроки показали, що учні засвоїли такі категорії та поняття етики: добро і зло, честь і гідність, совість, милосердя, вміють оцінювати власні вчинки та вчинки інших з погляду їх суспільної значущості, вміють оцінювати значущість чеснот (привітності, доброзичливості, гідності, благородства), вміють наводити приклади поваги до звичаїв, традицій, символів і законів, моделюють ситуації на різні моральні теми і розв'язують їх.

Вчитель християнської етики Хоміцька І.І. своїм досвідом роботи поділилась з колегами під час районного семінару вчителів основ християнської етики, що напередодні проходив у нашій школі. Учні 8-В класу під керівництвом Ірини Іванівни підготували і презентували історично-пізнавальний проект «Храми Отинії». А класний керівник 4-В класу Бубна О.Н. продемонструвала, як елементи християнської етики можна застосовувати у виховній роботі: увазі присутніх було представлено тематичний захід «Хресна дорога». До участі в роботі семінару активно долучились місцеві священники: о.В.Мельничук, о.В.Мороз та о.М.Яворський. Активну участь у підготовці та проведенні семінару взяли і вчителі початкових класів, які викладають даний

предмет: Курчій Л.В., Радик Л.В., Василяшко Б.Д., Верещинська Л.Р., Юркевич О.Й., Хоміцька Н.Р., Тимчишин М.П., а також шкільна бібліотека.

Під час вивчення стану викладання предмету «християнська етика» було встановлено, що і вчителі початкових класів, і вчитель-предметник Хоміцька І.І. володіють теоретичним матеріалом з предмету, доступно подають його учням у відповідності з вимогами програми та рекомендаціями Міністерства освіти і науки України щодо вивчення предмета; працюють над формуванням високої моральної особистісної культури, добротворення та щирого людинолюбства школярів, здійснюють диференційований та індивідуальний підхід до учнів шляхом використання інтерактивних форм та методів, зокрема – робота в групах та парами, «займи позицію», «мозковий штурм» та інше.

Зважаючи на те, що предмет «християнська етика» викладається як курс за вибором з годин варіативної складової навчального плану, на уроках, в основному, застосовується вербальне оцінювання навчальної діяльності дітей.

Школярі оперують основними поняттями, такими як моральні цінності, людське життя, совість, духовна краса, доброта, самопожертва та інші. Вихованці Хоміцької І.І. беруть участь у олімпіаді з «християнської етики» - «Знавці Біблії».

Позакласна робота з предмета організовується у межах проведення позакласних виховних заходів (відзначення християнських свят, конкурси, вікторини, акції, екскурсії до місцевих храмів, поїздки), які організовуються не лише педагогами, що викладають даний предмет, а й класними керівниками, бібліотекарами, вихователями груп продовженого дня, педагогом-організатором. Проводяться Тижні

християнської етики. У школі створена Кімната духовності, яка служить молитовним осередком у навчальному закладі. Тут проводяться християнські зустрічі, молебні, години духовності та спілкування. Школа тісно співпрацює з настоятелями місцевих храмів, отцями Василем Мельничуком та Василем Морозом, які є частими гостями на усіх загальношкільних дійствах. Учні школи є активними учасниками Катехитичної школи при храмі Зіслання Святого Духа УГКЦ та Недільної школи при церкві Введення Пресвятої Богородиці УПЦ.

Однак, у процесі вивчення стану викладання даного предмету виявлено й окремі недоліки та прорахунки в діяльності педагогів. Хоча вчителі володіють сучасними освітніми методиками та технологіями, на уроках застосовуються переважно репродуктивні методи навчання, що знецінює практичну спрямованість курсу. Учителі недостатньо приділяють уваги навчанню учнів робити висновки та узагальнення, недолікам у мовленні школярів. Існують і окремі труднощі в викладанні даного предмета:

- низький рівень забезпечення сучасною навчальною, методичною, довідковою літературою;
- вчителі іноді допускають мовленнєві помилки під час викладання предмету (особливо у 5-11 класах);
- досить рідко використовуються інноваційні форми навчання;
- на недостатньому рівні відпрацьована система роботи з диференціації домашніх завдань (у 5-11 класах).

Разом з тим, учителям необхідно чіткіше організовувати види діяльності учнів на уроках; заохочувати учнів позитивними оцінками-бонусами, уникати шаблонів у проведенні уроків. Потребує покращення

матеріально-технічна база з предмету. В школі не обладнано кабінет християнської етики, який би відповідав вимогам діючого положення.

У позакласній роботі, нажаль, не є традиційними для нашої школи предметні тижні, які б пропагували християнські цінності.

Глава Alibaba Group Джек Ма, виступаючи на форумі Bloomberg Global Business в Нью-Йорку (вересень 2017 р.), звертаючись до проблем економічного зростання в майбутньому, зазначив: «Звертайте особливу увагу на систему освіти. Те, чого ми сьогодні вчимо наших дітей, завтра може призвести до того, що вони втратять роботу. Все, чого ми вчимося за старою схемою навчання, запам'ятовуючи знання, навчаючись обчислень - все це машинам вдається краще. Ми повинні навчати наших дітей бути інноваційними та творчими. У новому світі, щоб досягти успіху, вам знадобляться IQ, EQ і LQ. EQ - це емоційний коефіцієнт, а **LQ - "коефіцієнт любові"**, дещо, чого у машин ніколи не буде».

Проект рішення

Вчителям основ християнської етики:

1. Приділяти більше уваги практичній спрямованості курсу, пов'язувати виучуваний матеріал із життям.
2. Навчати учнів робити висновки, узагальнення, акцентувати увагу на мові школярів.
3. Впроваджувати в практику роботи активні форми навчання та виховання, виробляти у школярів їхні власні цінності, створювати на уроках атмосферу співробітництва.

МО вчителів початкових класів та МО вчителів предметів естетичного циклу:

1. Покращити позакласну роботу з предметів у плані урізноманітнення форм проведення заходів. Запровадити Тижні християнської етики в школі.
2. Працювати над поповненням матеріально-технічної бази. Обладнати кабінет «Християнської етики».

Бібліотеці:

1. Активніше інформувати педагогів школи про нові надходження фахової літератури.
2. Залучати учнів школи до читання літератури на морально-етичну тематику.